

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-28>

УДК 33.336

СУЧАСНИЙ СТАН ДОХІДНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

CONTEMPORARY STATE OF THE INCOME OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

Гнидюк Інна Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6724-7740>

Маршук Ліна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4333-7458>

Тімошенко Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2677-9783>

Hnydiuk Inna, Marshuk Lina, Timoshenko Nataliia
Vinnytsia Institute of Trade and Economic DTEU

Стаття розглядає сучасний стан дохідності банківського сектору України в умовах воєнного часу. Зокрема, досліджується вплив воєнного конфлікту на фінансові показники банків, такі як кредитний ризик, ліквідність, та загальний фінансовий стан. Розглядаються можливі стратегії та заходи, які банки можуть вжити для збереження дохідності в умовах війни. Висвітлюються також перспективи розвитку банківського сектору в контексті воєнного конфлікту та можливі шляхи адаптації до непередбачуваних обставин. Дослідження спрямоване на визначення ключових факторів, що впливають на дохідність банківського сектору в умовах війни та розробку рекомендацій для управління фінансовими ризиками. Доведено, що повномасштабне вторгнення значно вплинуло на дохідність банківського сектору України через збільшення кредитного ризику, зменшення ліквідності, зміни в економічному середовищі та зростання потреби у фінансовій підтримці для військових операцій та відновлення інфраструктури. Також, війна призвела до збільшення втрат від неплатоспроможності позичальників та загальної невизначеності на ринку.

Ключові слова: банківський сектор, воєнний час, дохідність банків, ризиковість, прибуток банківських установ.

The study reveals that in today's unstable environment, the banking sector of Ukraine faces a range of challenges requiring constant monitoring and analysis. One key aspect of this analysis is assessing the profitability of banks, which is an important indicator of the efficiency of each bank's operations individually and the banking sector as a whole. The need to evaluate the impact of major factors on the activities of banking institutions becomes particularly relevant. Therefore, this research aims to analyze the current state of profitability of the banking sector of Ukraine and identify key factors influencing it. The article examines the contemporary state of the banking sector's profitability in Ukraine during wartime conditions. Specifically, it explores the impact of the conflict on financial indicators such as credit risk, liquidity, and overall financial health of banks. Possible strategies and measures that banks can take to preserve profitability during wartime are discussed. Additionally, the prospects for the development of the banking sector in the context of the conflict and possible ways to adapt to unforeseen circumstances are highlighted. The research aims to identify key factors affecting the profitability of the banking sector during wartime and develop recommendations for managing financial risks. It is shown that the full-scale invasion significantly impacted the profitability of Ukraine's banking sector due to increased credit risk, decreased liquidity, changes in the economic environment, and the growing need for financial support for military operations and infrastructure restoration. Additionally, the war led to increased losses from borrower defaults and overall market uncertainty. As a result of the analysis of the profitability of Ukraine's banking sector, the following conclusions are drawn. Firstly, the banking

sector has demonstrated its ability to adapt to difficult economic and financial conditions in the country. In particular, bank profitability increased due to effective financial resource management, increased lending to the population and the real sector of the economy. On the other hand, there are still certain risks for the banking sector today, the main one being the overall economic downturn in Ukraine. Despite certain challenges, the banking sector continues to play a vital role in the country's financial system, and its profitability remains at a good level. However, to ensure further sustainable development, it is necessary to pay more attention to problematic issues and implement effective risk management strategies.

Keywords: banking sector, wartime, bank profitability, risk, bank earnings.

Постановка проблеми. У сучасних умовах нестабільного середовища банківський сектор України стикається з низкою викликів, які вимагають постійного моніторингу та аналізу. Одним із ключових аспектів цього аналізу є оцінка дохідності банків, яка є важливим показником ефективності функціонування кожного банку окремо та банківського сектору в цілому. Особливо актуальною стає необхідність оцінки впливу основних факторів на діяльність банківських установ. У зв'язку з цим, дане дослідження спрямоване на проведення аналізу сучасного стану дохідності банківського сектору України, а також на виявлення ключових чинників, що впливають на неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні аспекти фінансового аналізу банківського сектору України відображено у працях багатьох українських вчених. Питання капіталізації банківської системи України досліджували Ільчук П., Коць О. [1], історичні аспекти розвитку банківського сектору України та сучасний стан досліджували Князь С., Другов О., Федорчак О. [2], сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку досліджувались Хижинською О. А., Волковою В. В. [5].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дана стаття має на меті проаналізувати сучасний стан дохідності банківського сектору України, виокремити основні фактори, що впливають на його доходність, та розглянути можливі шляхи підвищення ефективності фінансової діяльності банків в умовах сучасного економічного та політичного середовища України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банки є одним з основних інститутів ринкової економіки. Основна частина кредитних ресурсів країни сконцентрована саме в банках, що робить їх важливим елементом економічної системи. Крім того, банки відіграють ключову роль у фінансово-кредитному обслуговуванні економіки та забезпечують грошовий потенціал для стабільності економічної системи.

Дохідність банківського сектору – це важливий показник, який визначає, наскільки прибутковим є банк. Сутність дохідності банківського сектору полягає в тому, щоб генерувати доходи від різних видів активів, що знаходяться на балансі, таких як позики, інвестиції, фінансові послуги тощо. Основними складовими дохідності банківського сектору є: чистий процентний дохід, непроцентний дохід (комісійні збори за послуги, управління активами, консультаційні послуги), чистий прибуток (збиток).

Банківська система України стикалась з різними кризами починаючи із часів свого формування. Періоди пандемії Covid-19 у 2019 році та повномасштабного вторгнення на територію України значно вплинули на банківську систему країни, зокрема на рентабельність та дохідність комерційних банків. При цьому змінювалась і кількість діючих банків в Україні (рис. 1).

Протягом 2019–2023 років кількість банків в Україні поступово зменшувалась. Найбільшою кількістю банків була у 2019 році – 75 банків, і в середньому за рік вона зменшувалась на 3 банки. Кількість банків з іноземним капіталом та зі 100% іноземним капіталом також зменшувалась, хоча протягом 2020–2021 років вона не змінювалась і становила 33 та 23 банки відповідно.

Для забезпечення дохідності та фінансової стійкості банківських установ необхідна підтримка відповідного рівня рентабельності. Тому, проаналізуємо значення рентабельності активів та капіталу банків України протягом 2019–2023 років (рис. 2).

Найвище значення рентабельності активів банків спостерігалось у 2019 році – 4,26%. Протягом аналізованого періоду найнижчими значення були у 2020 та 2022 роках і становили 2,44% та 1,04% відповідно, що пов'язано із періодами спаду економічного розвитку країни у зв'язку з пандемією коронавірусу та повномасштабним вторгненням. Рентабельність капіталу має схожу динаміку, як і рентабельність активів. Бачимо, що не зважаючи на кризовий стан економіки у 2020 та 2022 роках,

Рис. 1. Кількість діючих банків в Україні протягом 2019–2023 рр.

Джерело: сформовано на основі [3]

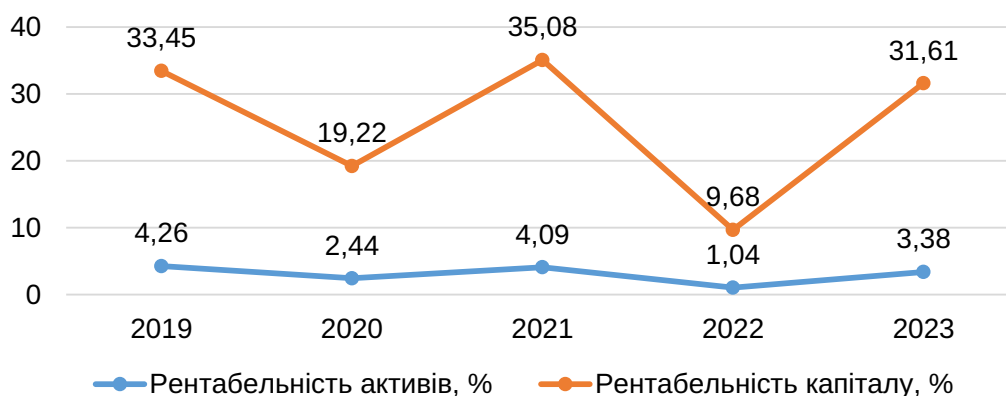

Рис. 2. Рентабельність активів та капіталу банків України

Джерело: сформовано на основі [3]

комерційні банки змогли швидко адаптуватися і значення рентабельності капіталу у 2021 та 2023 роках були на рівні 35,08% та 31,61% відповідно.

Для аналізу дохідності банківського сектору головним показником є чистий прибуток (збиток), тобто загальний прибуток банку після оподаткування та врахування всіх витрат. Тому, проаналізуємо динаміку чистого прибутку (збитку) банківського сектору України протягом 2019–2023 років (рис. 3).

Варто зазначити, що динаміка чистого прибутку банківського сектору протягом аналізованого періоду була різною. Якщо звернути увагу на період розвитку епідемії Covid-19, то бачимо зростання чистого прибутку банків у 2021 році майже удвічі, порівняно з попереднім 2020 роком. Таке збільшення загалом

відбулось завдяки швидкій реакції банківських установ на нові виклики та ефективно управління наявними тоді фінансовими ресурсами. 2022 рік для банківської системи країни був складним, проте банкам вдалося закінчити його з позитивними значеннями прибутку, оскільки вони мали плани дій на випадок несприятливих подій. Однак, скорочення кредитного портфелю банків, низький «апетит» до ризику та значні відрахування в резерви призвели до зменшення чистого прибутку банків у 2022 році до 21 921 млн. грн.

Попри минулорічні труднощі у банківській системі, у 2023 році платоспроможні банки отримали 86,5 млрд. грн. чистого прибутку. Це майже вчетверо вище показника за 2022 рік та на 12% вище за результати 2021 року, до повномасштабного вторгнення. Згідно з

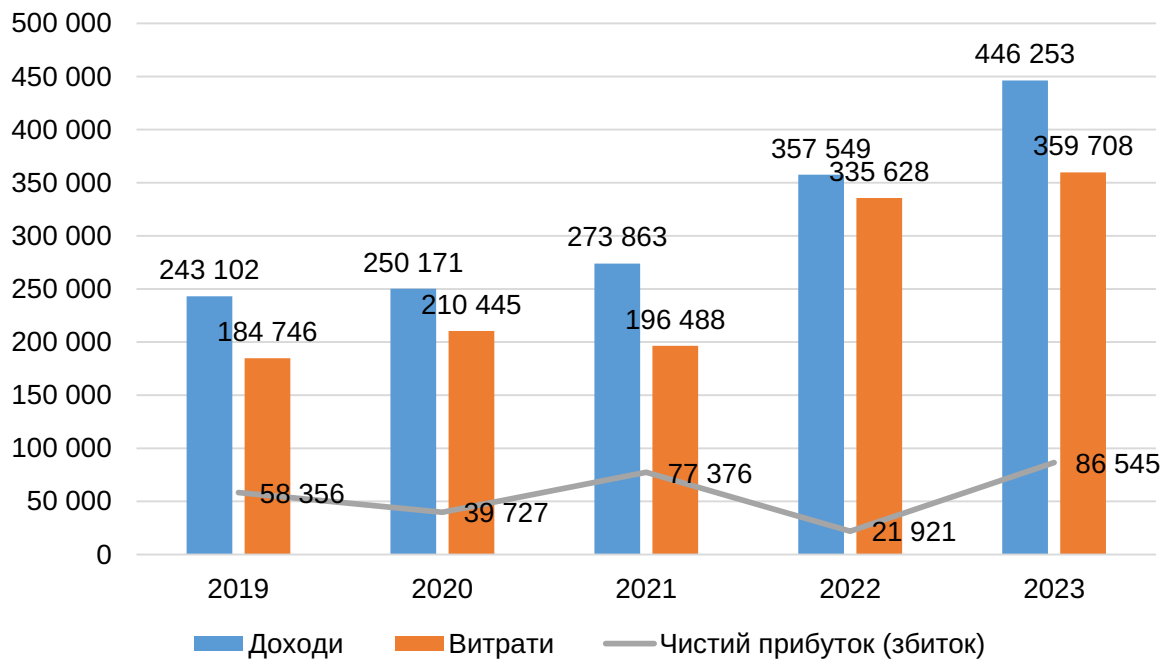

Рис. 3. Динаміка чистого прибутку (збитку) банків за період 2019–2023 рр., млн. грн.

Джерело: сформовано на основі [3]

даними НБУ основним фактором такої різниці прибутковості, якщо порівняти з попереднім роком, були значно менші відрахування в резерви під збитки від активних операцій, які за рік скоротилися на 86%, а також розширення кредитного портфелю банків. Розглянемо динаміку доходів банківського сектору України за період 2019–2023 років (табл. 1).

Загальні доходи банківського сектору протягом аналізованого періоду зростали, і в 2023 році порівняно з 2019 роком збільшились на 83,6%. Процентні та комісійні доходи банків за даний період також зросли. Варто

звернути увагу на зниження комісійних доходів у 2022 році, якщо порівнювати з попереднім роком, на 7 540 млрд. грн. Таке річне скорочення відбулось в результаті зменшення комісійних доходів саме в перші місяці повномасштабного вторгнення, коли було падіння попиту на банківські послуги та тимчасові скорочення та скасування банками тарифів на окремі критично важливі для населення та бізнесу послуги. Проте вже з кінця третього кварталу відбувалось збільшення суми комісійних доходів. Зростання операційного доходу у 2022 році також підтримали

Таблиця 1

Динаміка доходів банків протягом 2019–2023 рр., млн. грн.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення	
						млрд. грн.	%
ДОХОДИ	243 102	250 171	273 863	357 549	446 253	203 151	83,6
Процентні доходи	152 954	147 743	168 746	217 053	304 502	151 548	199,1
Комісійні доходи	62 225	70 640	93 162	85 622	97 088	34 863	56,0
Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	16 225	21 507	-77	43 482	30 263	14 038	186,5
Інші операційні доходи	8 147	6 813	7 488	8 126	9 900	1 753	21,5
Інші доходи	2 809	2 705	3 175	2 413	2 444	-365	87,0
Повернення списаних активів	909	763	1 370	853	2 056	1 147	126,2

Джерело: сформовано на основі [3]

прибуток від валютних операцій та прибуток від переоцінки цінних паперів державними банками [4]. Структура доходів банківського сектору за 2019–2023 роки зображена на рис. 4.

Процентні та комісійні доходи банків є основними джерелами формування їх прибутків. Тому, відповідно даним рисунка 4 бачимо, що у структурі доходів банків більше половини займають саме процентні доходи, частка яких була найбільшою у 2023 році і становила 68,2%. Наступними за величиною частки є комісійні доходи, які в середньому протягом періоду склали 26,7% усіх доходів банківського сектору. Найменшу частку у структурі доходів займали інші операційні доходи, інші доходи та повернення списаних активів.

Сучасні умови розвитку економіки країни вимагають здійснення відповідних заходів для забезпечення не лише високої доходності банків але й фінансової стійкості банківської системи. Сьогодні банківський сектор України протистоїть таким ризикам: економічний спад в державі, коливання національного курсу, інфляція, відтік капіталу з держави тощо. Тому, перед Національним банком України

стоять завдання щодо створення оптимальних умов для виконання банками своїх функцій та обслуговування населення в умовах війни, зменшуючи негативний вплив військової агресії на банківську систему.

Умови воєнного часу вимагають від банків вживання різних стратегій та заходів для збереження доходності. Деякі з можливих стратегій включають:

1. Диверсифікація портфелю активів: зменшення концентрації ризику шляхом розподілу активів між різними секторами та типами кредитів.
2. Збільшення кількості резервних коштів: створення додаткових резервів для покриття можливих втрат внаслідок зростання кредитного ризику під час воєнного конфлікту.
3. Зменшення кредитування ризикованих секторів: обмеження надання кредитів підприємствам чи галузям, які найбільше піддаються впливу воєнного конфлікту.
4. Запровадження жорсткіших критеріїв кредитування: зменшення ризику неплатоспроможності шляхом посилення перевірок клієнтів та вдосконалення кредитної політики.
5. Збільшення рекламних та маркетингових зусиль: залучення нових клієнтів та

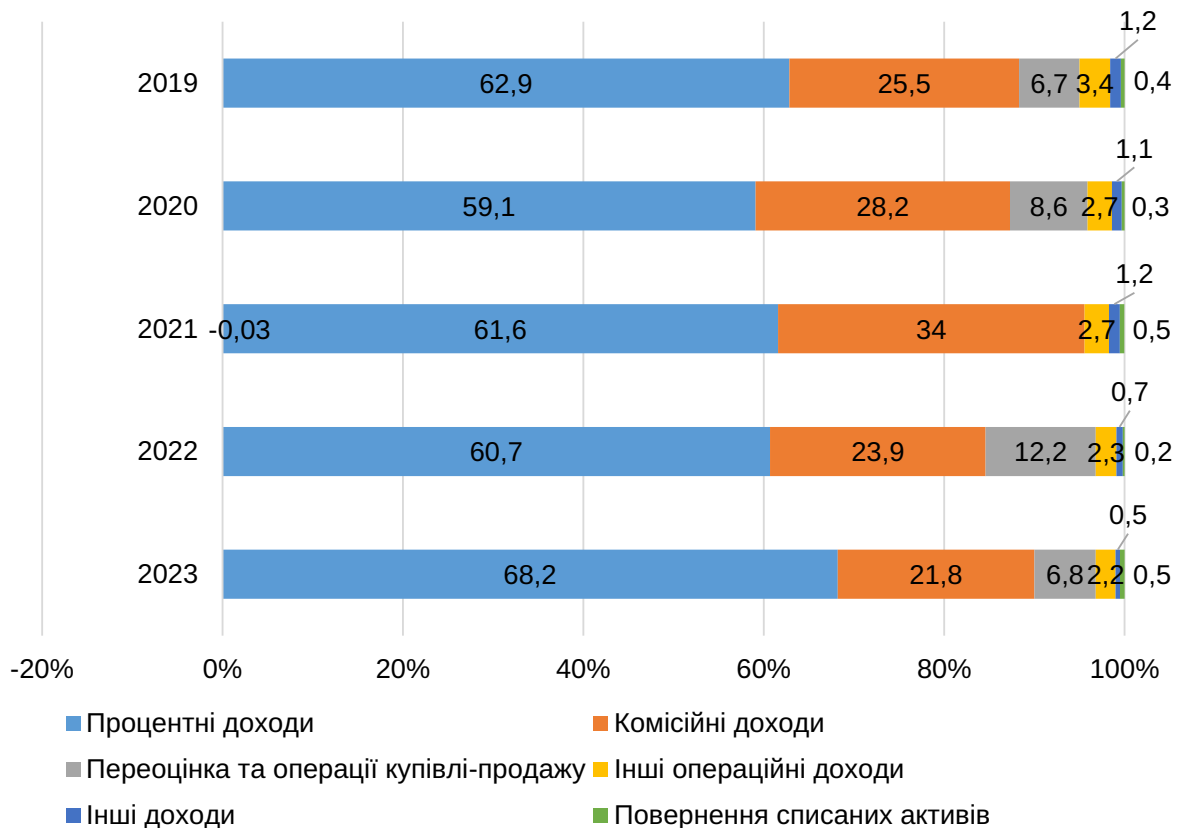

Рис. 4. Структура доходів банків України, %
Джерело: сформовано на основі [3]

збереження існуючих шляхом активного маркетингу та реклами.

6. Залучення додаткового фінансування: шляхом емісії облигацій або приваблення додаткового капіталу через інвестиційні проекти.

7. Розробка інноваційних фінансових продуктів: створення нових продуктів та послуг, що відповідають на потреби клієнтів в умовах воєнного конфлікту.

Висновки. Отже, відповідно до проведеного аналізу дохідності банківського сектору України можна зробити декілька висновків. По-перше, банківський сектор показав свою спроможність адаптуватись до важких економічних та фінансових умов, що відбуваються

в країні. Зокрема, дохідність банків підвищувалась завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами, підвищенню рівня кредитування населення та реального сектору економіки. З іншого боку, на сьогодні все ще існують певні ризики для банківського сектору, основним з яких є загальний спад економічного розвитку в Україні. Не дивлячись на певні виклики, банківський сектор продовжує грати важливу роль у фінансовій системі країни, і його дохідність залишається на хорошому рівні. Проте, для забезпечення подальшого сталого розвитку необхідно посилення уваги до проблемних питань та впровадження ефективних стратегій управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ільчук П., Коць О., Кудь А. Показники капіталізації банківської системи України: фактичний стан та порівняльна характеристика із показниками Польщі, Швейцарії та Німеччини. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 1 (21). С. 195–205. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/555/457>
2. Князь С. В., Другов О. О., Федорчак О. Є, Прохоренко В. П. Аналіз динаміки розвитку банківського сектору України. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/344311639_ANALIZ_DINAMIKI_ROZVITKU_BANKIVSKOGO_SEKTORU_UKRAINI
3. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 09.05.2024).
4. Річний звіт 2022 Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=7 (дата звернення: 09.05.2024).
5. Хижинська О. А., Волкова В. В. Банківська система України: сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету*. Випуск 12 (2). 2021. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11291>

REFERENCES:

1. Ilchuk P., Kots O., Kud A. (2022) Pokaznyky kapitalizatsii bankivskoi systemy Ukrainy: faktychnyi stan ta porivnialna kharakterystyka iz pokaznykamy Polshchi, Shveitsarii ta Nimechchyny. [Capitalization Indicators of the Banking System in Ukraine: Current Status and Comparative Analysis with Indicators of Poland, Switzerland, and Germany]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of Lesya Ukrainka Eastern European National University*, vol. 1 (21), pp. 195–205. Available at: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/555/457>
2. Kniiaz S. V., Druhov O. O., Fedorchak O. Ye, Prokhorenko V. P. (2020) Analiz dynamiky rozvytku bankivskoho sektoru Ukrainy. [Analysis of the Dynamics of Development of the Banking Sector in Ukraine]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/344311639_ANALIZ_DINAMIKI_ROZVITKU_BANKIVSKOGO_SEKTORU_UKRAINI
3. Nahliadova statystyka Natsionalnoho banku Ukrainy. [Supervisory Statistics of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed May 9, 2024)
4. Richnyi zvit 2022 Natsionalnoho banku Ukrainy. [Annual Report 2022 of the National Bank of Ukraine]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=7 (accessed May 9, 2024)
5. Khyzhynska O. A., Volkova V. V. (2021) Bankivska systema Ukrainy: suchasnyi stan, problemni aspekty ta perspektyvy rozvytku [The Banking System of Ukraine: Current Status, Problematic Aspects, and Development Prospects]. *Visnyk studentskoho naukovohto tovarystva Donetskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Student Scientific Society of Donetsk National University*, vol. 13(2). Available at: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11291>